

DAHİLDE İLME REJİMİ VE TÜRK Dİ T CARET ÜZERİNE ETKİLERİNİN ANALİZİ (1996-2011)

*Inward Processing Regime and Analysis of Its Effects on Turkish Foreign Trade
(1996-2011)*

Ashhan KOCAEFE CEPEC

Mutlu YILMAZ

ÖZET

1.1.1996 tarihinde mevzuatımızda yerini alan Dahilde İleme Rejimiyle (D R) Türk üretici / ihracatçı- sına, ihraç ürünlerinin üretiminde kullanılan hammadde ve ara mallarını gümrük vergisi ödenmeksizin ve ticaret politikası önlemlerine tabi olmaksızın getirmesine imkan tanınması amaçlanmıştır.

Ancak uygulamaya koyuldu u günden bugüne kadar, D R literatürde yerli üretimi olumsuz etkiledi i, ticaret politikası araçlarının etkinli ini zayıflattı ı ve ithal girdi kullanımını artırdı ı yönünde ele tirilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Rejimin Türk dı ticareti üzerine etkilerini ortaya koyabilmektir. Bu amaçla öncelikle 1996-2011 yılları arasında dahilde i lme rejimi kapsamında yapılan ihracatın, toplam ihracat içindeki payı ve rejim kapsamında yapılan ithalatın, toplam ithalat içindeki payı incelenerek, dahilde i lme rejiminin dı ticaretimiz içindeki önemine değ inilmiştir.

Bir sonraki a amada ise sektörlerin D R kapsamında yaptıkları ithalat D R kapsamında yaptıkları ihracata oranlanarak sektörlerin döviz kullanım oranları di er bir ifadeyle ithal girdiye ba mlılık oranları hesaplanmıştır. Böylelikle sektörlerin her yüz dolarlık ihracat için ne kadar ithalat yaptıkları, ne kadar net ihracatçı oldukları ve toplamdaki payları ile dı ticaretimizde ne kadar etkili oldukları ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dahilde İleme Rejimi, İhracat Te vikleri, İhracat, İthalat.

JEL Kodu : F13

ABSTRACT

On January 1st, 1996 By Inward Processing Regime which replaced in our legislation is intended allowing Turkish manufacturers/exporters to obtain raw materials, intermediate unfinished goods that are used in the production of the exported goods without paying customs duty and being subject to commercial policy measures.

Infact, in the literature, it has been criticized that this regime affects adversely domestic production, weakens the effectiveness of policy tools and increases the dependence on imported inputs since the day it has been implemented.

The main purpose of this study is to display effects of the Inward Processing Regime. For this purpose , at the first step between the years 1996-2011 the share of export made under the regime in total export and the share of import made under the regime in total import has been examined. Thus, the importance of the inward processing regime in foreign trade is mentioned.

In the next phase, utilization rate of exchange has been calculated by proportionalizing import made under the regime to export made under the regime. In other words, imported input dependency ratios of sectors has been calculated. In this way , It has been exposed how much is spent on import for every one hundred dollars of export by sectors ,how much they are a net exporter and how effective they are with their shares in our foreign trade..

Keywords: Inward Processing Regime, Export Incentives, Export, Import.

Jel Code : F13

* Ö retim Görevlisi, Gediz Üniversitesi, aslihan.kocaefe@gediz.edu.tr

* Ö retim Görevlisi, Gediz Üniversitesi, mutlu.yilmaz@gediz.edu.tr

G R

Türkiye için 1980 yılı, 24 Ocak Kararları olarak da adlandırılan bir ekonomik istikrar programının yürürlüğe koyulduğu ve alınan kararlar doğrultusunda ülke ekonomisini dışa kapalı hale getiren ithal ikameci sanayi modeli terk edilerek ihracata dayalı sanayi modeli ve bu yolla büyüme modelinin benimsendiği yıl olmuştur. Aynı yıl, “İhracat Tevizi Mevzuatı” uyarınca, ihracatı takiben nakit ödeme eklinde çeşitli tevizi araçları kullanılmaya başlanmıştır. İhracatta vergi iadesi, navlun ödemesi, destekleme fiyat istikrar fonu primi ödemesi, enerji desteği ve kaynak kullanımını destekleme fonu gibi araçlar bu uygulamaya birer örnektir. Ancak, bu uygulamalar gerek Dünya Ticaret Örgütüyle (WTO) yapılan anlaşmalar gerekse 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliğine (GB) girilmesi nedeniyle kaldırılmış, yerine “Dahilde İstihaleme Rejimi” olarak adlandırılan sistem getirilmiştir.

Dahilde İstihaleme rejimi (DİR) ile dünya piyasalarından hammadde temin etmek suretiyle ihracatı artırmak, ihracat ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak, ihracat pazarlarını geliştirmek ve ihracat ürünlerini çeşitlendirmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda rejim, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de geniş çapta uygulama alanı bulan tevizi araçlarından biri olmuştur.

Türkiye’nin ithalat yapısı yıllar itibarıyla incelendiğinde, aramalı ithalatının diğer mal gruplarına oranla her zaman daha yüksek seyrettiği görülmektedir. Burada ki hassas konu, dış ticaret açığının artmasının tek nedeninin DİR olarak görülmesidir. Öte yandan Rejim ihracata ve ihracatçıya destek sağlarken, ithalatın artmasında da önemli rol oynamıştır konusunda sürekli tenkit edilmiştir.

DİR ile ilgili literatürde rejimin mevzuat içindeki yerine ilişkin makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri bulunmaktadır. Ancak spesifik olarak rejimin Türk dış ticareti üzerine etkilerini de erlendiren bazı çalışmalar birkaç çalışmaya göze çarpmaktadır. Bu çalışmalarında dahilde İstihaleme rejiminin Türkiye ölçeğinde etkilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır ve bu doğrultuda Rejimin 1996 – 2008 yılları arasında Türk Dış Ticareti üzerine etkileri de erlendirilmiştir. Bu de erlendirme sırasında DİR kapsamında verilen belge adetleri, bu belgelerle firmaların gerçekleştirmeyi öngördükleri ihracat ve ithalat rakamları baz alınarak döviz kullanım oranları hesaplanmıştır ve dahilde İstihaleme rejiminin ithal aramalı kullanımını tevizi ederek ithalatı artırdığı ve söz konusu dönemde ithal girdiye bağımlılık oranının ise ortalama yüzde 63 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1996-2011 yılları arasında DİR’in Türk Dış Ticareti üzerine etkilerinin de erlendirildiği bu çalışmada öncelikle DİR’in kavramsal çerçevesi incelenmiştir, bu doğrultuda DİR’in tanımı, amacı ve özellikleri açıklanmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Rejiminin ülkemizdeki uygulaması ve Rejime ilişkin kodlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Analiz kısmında ise söz konusu dönemde Rejim kapsamında gerçekleştirilen ithalat ve ihracatın toplam ithalat ve ihracat içindeki payına bakılarak DİR’in dış ticaretimiz içindeki yerine de inilmiştir. Literatürdeki çalışmalardan farklı olarak hesaplamalarda sektörlerin DİR kapsamında gerçekleştirmeyi öngördükleri ithalat rakamları yerine gerçekleştiren ithalat rakamları, rejim kapsamında gerçekleştirmeyi öngördükleri ihracat rakamları yerine gerçekleştiren ihracat rakamları baz alınarak sektörlerin ithal girdiye bağımlılık oranları daha reel bir şekilde hesaplanmıştır. Bu şekilde sektörlerin her yüz dolarlık ihracat için ne kadar ithalat yaptıkları, ne kadar net ihracatçı oldukları aynı zamanda toplamdaki payları ölçülerek dış ticaretimizde ne kadar etkili oldukları ortaya konulmuştur. Bu hesaplamalarda Ekonomi Bakanlığı’ndan edinilen veriler kullanılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümü ise DİR’in Türk dış ticareti üzerine etkilerinden ve yapılması gerekenlere yönelik önerilerden oluşmaktadır.

1. DAHİLDE İSTİHALEME REJİMİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

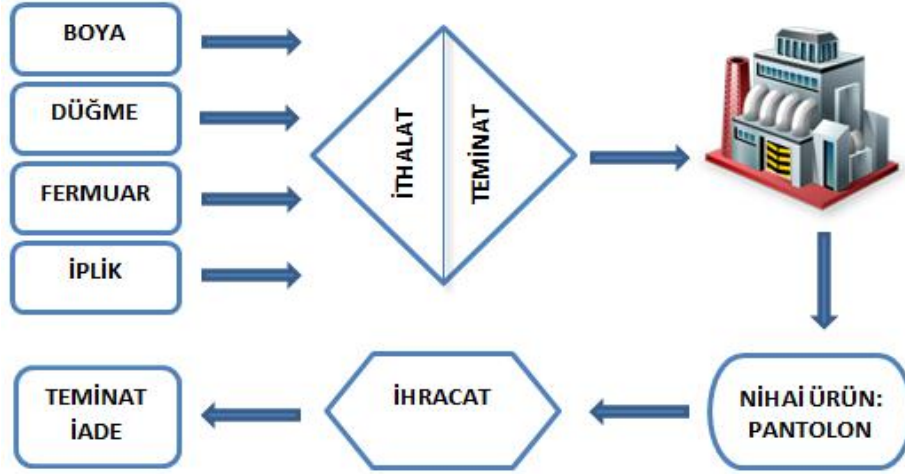
DİR, kavramsal olarak ilk defa 1.1.1996 tarihinde mevzuatımızda yer almış olsa da, bu Rejime benzer bir uygulama 1984 yılında yürürlüğe giren İhracat Tevizi Tebliği’nde de yer almaktadır. Bu tebliğde, ihracat edilen ürünlerin bünyesinde kullanılan hammaddelerin, belli oranda ihracat

taahhüdü karılında, gümrüksüz ithaline müsaade edilmesi ekinde tanımlanmış ve Gümrük Muafiyetli İthalat Ba lı ı altında ifade edilmiştir. Bu doğrultuda 1.1.1996 tarihinde GB'ne girilmesiyle beraber yürürlükteki İhracat Te vik Mevzuatı AB normları ve GB protokolündeki yükümlülüklerimiz göz önüne alınarak yeniden düzenlenmiş ve bu yeni düzenlemeler D R olarak adlandırılmıştır.

Ülkemizde, D R halen; 27/1/2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2005/8391 sayılı Dahilde İleme Rejimi Kararı ve bu Karara istinaden çe itli tarihlerde çıkarılmış tebliğler çerçevesinde yürütülmektedir. Bunların yanında, D R; 27/10/1999 tarihli 4458 sayılı Gümrük Kanununun 108-122. Maddelerinde ve bu kanunun uygulanmasına dair Gümrük Yönetmeliği'nin ise 347-398. maddelerinde yer almaktadır.

Buradan hareketle, D R'i, "Firmaların öngörülen süre zarfında i lendikten sonra ihraç edilmek artıyla ihraç ürünlerinin üretiminde ihtiyaç duydukları ham ve ara malları, ithalatta alınması gereken her türlü vergiden muaf olarak ve ticaret politikası önlemlerine tabi olmaksızın getirmelerine imkan sağlayan bir te vik uygulamasıdır." ekinde ifade etmek mümkündür (D R Kararı, 2005).

Aşağıdaki ekinde D R sisteminin nasıl işlediğini gösterilmiştir.

ekil 1: Dahilde İleme Rejimi

Kaynak: Dahilde İleme Rejimi tanımı esas alınarak hazırlanmıştır.

2. DAHİLDE İLEME REJİMİNİN AMACI

Dahilde İleme Rejiminin amacına 27/01/2005 tarih ve 25709 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış 2005/8391 sayılı Dahilde İleme Rejim Kararının 1. maddesinde de inilmiştir.

Kararın 1. maddesinde amaç,

- Dünya piyasalarından hammadde temin etmek suretiyle ihracatı artırmak,
 - İhraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak,
 - İhraç pazarlarını geli tirmek,
 - İhraç ürünlerini çe itlendirmek
- olarak ifade edilmiştir.

Amaçlar arasında ayrıca,

- Yurtdışı pazarlarda mevcut talebe yönelik yeni iş ve iş gücü imkanlarını doğ urmak,
- Üretimin, yurtdışı tüketimin yanı sıra uluslararası pazarlarda mevcut talebe yönelik bir boyut kazanması ile birlikte, ölçek ekonomisi yaratmak,

- Tüketicilerin kullandıkları nihai ürünlerin üretiminde belirli girdilere hassas olmaları halinde, bu girdilerin sağlandığı ülkelere temin edilmesi zorunluluğuna çözüm yaratıyor olmak,
- Rekabeti artırması nedeniyle yurtiçinde faaliyet gösteren firmaların kendilerini uluslararası piyasaya koşullarına uyum sağlamak amacıyla zorlamaya sayılabilir (Altunyıldız ve Başer, 1999:20).

3. DAHİLDE İLİME REJİMİNDEN BEKLENEN FAYDANIN ELDE EDİLEBİLME SORUNU GEREKEN KOŞULLAR

Rejimden beklenen faydanın elde edilebilmesi Rejimin yerli üreticilere zarar vermemesi ve Rejimin kötü niyetli kullanılmaması ana koşullarına bağlıdır. Bu noktada ihracatçı firmaların dünya pazarlarında rekabet gücü elde etme amacıyla D R kapsamında yurtdışından ithal girdi temin etmeleri yurt içinde aynı nitelikte üreten üreticilerin ekonomik olarak olumsuz etkilenmelerine yol açmamalıdır.

Ihracatçının haklı bir gerekçeye sahip olmaksızın ithal girdiye yönelmesi yerli girdi üretiminin azalmasına yol açacaktır. Üretimi azalan yerli girdi üreticileri üretimde uzmanlaşmaya çalışacak buna bağlı olarak da ortalama maliyetlerini düşürebileceklerdir. Bu durum haksız rekabete yol açarak yerli üreticinin rekabet gücü elde edememesine neden olacaktır. Sonuçta uzun vadede ihracatçıların yerli girdi üreticilerini tercih edip ülkenin döviz tasarrufu elde etme fırsatı da kaçırılmı olacaktır (Kemer, 2003:71).

Ancak, buradaki sıkıntı D R'e ilişkin Bakanlar Kurulu Kararında ülke içerisindeki üreticilerin temel ekonomik çıkarlarının olumsuz etkilenmemesi şartı olmasına karşın (D R kararı,2005); söz konusu kararda bu hükmün, hangi kriterler esas alınarak ne şekilde uygulanacağını belirtmemesi olmalıdır. Böylelikle, rejim kapsamında yapılan ithalatın; aynı malları yurt içinde üreten firmaları olumsuz etkileyip etkilemediği veya ne kadar etkilediği konusunda sağlıklı bir değerlendirme yapılamamaktadır. Oysa ki AB üyesi ülkelerde; söz konusu rejim kapsamında gerçekleştirilen ithalatın yerli üreticilerin çıkarlarına zarar vermemesi yönündeki artışa uygunluk hassasiyetle takip edilmektedir.

Rejimden beklenen faydanın elde edilmesi için, rejimin alt açılımlarından biri olan artı muafiyet sistemine göre işlem görmüş ürünlerin yurtdışına ihraç edilme niyeti olmalıdır. Zira, rejimin diğer uygulama şekli olan geri ödeme sisteminde zaten vergileri ödemek suretiyle serbest dolaşıma girmektedir ve izin sırasında sadece işlem görmüş ürünlerin ihraç edilme ihtimalinin olup olmadığı değerlendirilmektedir. Ayrıca, işlem görmüş ürünlerin içerisinde ithal etmenin tanımlanabilmesi gereklidir. Bu gerek artı muafiyet gerekse geri ödeme sisteminde işlem görmüş ürünün elde edilmesinde ithal etmenin kullanılıp kullanılmadığının yapılacak kontrollerde anlaşılabilmesini ifade etmektedir (Nural ve Akçin,1996:27).

Rejimden beklenen faydanın elde edilebilmesi için bir diğer önemli konu ise rejimden yararlanan firmanın ülke içerisinde bir işlem faaliyeti meydana getirmesi, dolayısı ile gerek istihdam gerekse katma değer yaratma açısından ülke ekonomisine katkıda bulunmasıdır.

4. DAHİLDE İLİME REJİMİNİN SAĞLIKLI AVANTAJLAR VE REJİMİNE YÖNELİK TENKİTLER

Bu rejimin, ülkemizde AB ülkelerinden daha fazla kullanılmasının nedeni dahililde işlem rejiminin önemli bir kaynak yaratmasıdır. Ülkemizdeki konjonktürel sorunlar ve özellikle enflasyon, faiz oranları gibi firmaların ihtiyaçlarını etkileyen unsurlar önemli bir dezavantaj yarattığından, özellikle üçüncü ülkelere ithal edilip üçüncü ülkelere satışlarda ihracatçı için %35'lere varan bir nakit döngü sağlayan bu rejim, çekici bir tevik olmaktadır (Binhan, 2000:47). Özellikle, vadeli ithalat yapılması veya belge kapsamında ithalatın finansmanı amacıyla kredi kullanılması halinde KKDF'ye yapılan %6 oranındaki fon kesintisi, KDV, varsa anti-damping vergisinin ithalat esnasında tahsil edilmeden teminata bağlanması, ihracatın gerçekleştirilmesi durumunda da teminatların çözülmesi ile likidite sorunu ortadan kaldırılmaktadır.

İthalat mallarının üçüncü ülkelerden ithal edilerek AB ülkelerine, Serbest Ticaret Anlaşması imzalandığıımız ülkelere, Pan Avrupa Men e Kümülyasyonuna veya Pan Avrupa Akdeniz Men e Kümülyasyonuna taraf olan ülkelere ihraç edilmesi halinde, varsa ithal edilen e ya ile ilgili vergi, Telafi Edici Vergi (TEV) olarak, bu ülkelere yapılan ihracat sırasında tahsil edilmektedir. Bu durumlarda, KDV, KKDF'ye yapılan kesinti ve anti-damping vergisinden muafiyet sağlanmaktadır. İthalatın AB ülkelerinden yapılarak nihai ürünlerin AB ülkelerine, Serbest Ticaret Anlaşması imzalandığıımız ülkelere, Pan Avrupa Men e Kümülyasyonuna veya Pan Avrupa Akdeniz Men e Kümülyasyonuna taraf olan ülkelere ihraç edilmesi halinde sadece KDV ve vadeli ithalatlarda alınan KKDF kesintisi avantajı sağlanmaktadır (Altunyıldız ve Ba er, 1996:10).

D R'e yöneltilen eleştiriler ise; Kamu gelirlerinin bir kısmından vazgeçiliyor oldu u, yerli hammadde ve ara malı üreten firmaların ürünlerine yönelik ülke içi talebin daralması nedeniyle zor durumda kaldıkları, sistemin ihracata destek verirken ithalatı da artırıp dış ticaret açığını büyüttü ü yönündedir.

5. TÜRK YE'DE DAHİLDE İTHALAT REJİMİ VE İLİMLERİ

2006/12 sayılı Dahilde İthalat Rejimi Tebliği'nin 4. maddesine göre dahilde i lme tedbirleri :

- a. arklı Muafiyet Sistemi (Askıya Alma Sistemi)
- b. Geri Ödeme Sistemi'nden oluşmaktadır.

Birinci uygulamada ithalat sırasında vergiler ödenmeyip teminata bağlanır ve ürün yurt içinde i lindikten sonra ihraç edilir. İhraç sonrasında daha önce alınan teminatlar gümrük idaresince çözülür.

İkinci uygulamada ise, ithalat sırasında gümrük vergileri ödenmi e ya i lindikten sonra yurt dışı i ldir ve ithalat sırasında alınan vergiler iade edilir.

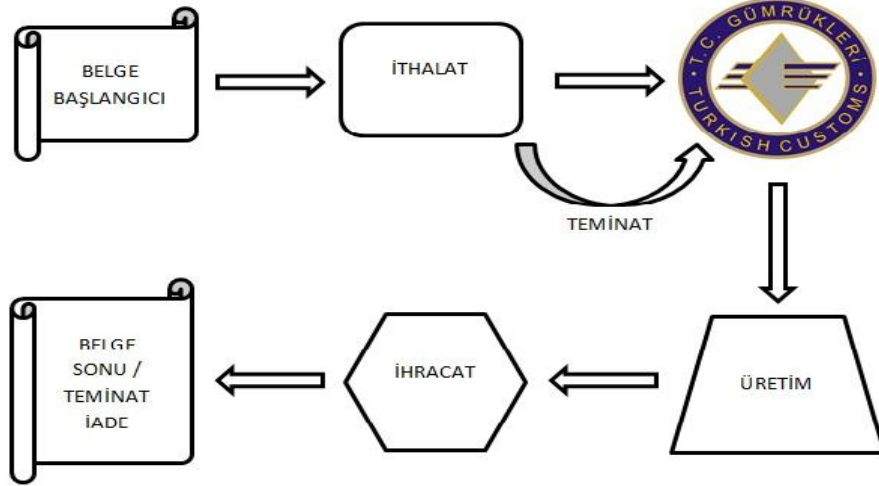
5.1 arklı Muafiyet Sistemi

arlıklı Muafiyet Sistemi, Dahilde İthalat Rejimi Belgesi kapsamında ihracı taahhüt edilen i lme görmü ürünün elde edilmesinde kullanılan ve serbest dolaşımda bulunmayan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile de i lmemi e ya, ambalaj ve i lme malzemesinin, Türkiye Gümrük Bölgesinde yerle ik firmalarca ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın, vergisi teminata bağlanmak suretiyle bedelli veya bedelsiz ithal edilmesi ve ihracat taahhüdünün gerçekleştirilmesini takiben alınan teminatın iade edilmesidir (2006/12 sayılı Dahilde İthalat Rejimi Tebliği, md.5).

D R'in en çok kullanılan alt açılımı, D1 kodlu belge ile, ihracat taahhüdünde bulunularak ithal girdi temin edilmesi ve bu girdilere karşılık ortaya çıkan gümrük vergisi, KDV ve diğer vergilerin askıya alınmasıdır. Bu sistemde firmalar, ithal ettikleri girdilere karşılık gelen vergileri ödemeyip, ithalatın yapıldığı gümrük idaresi saymanlıklarına, hesaplanan vergi tutarı kadar bir teminat yatırmak sureti ile vergileri askıya alma hakkına sahiptirler. Bu sebepten ötürü arlıklı muafiyet sisteminin bir di er adı da "askıya alma sistemi" dir.

Örne in, gümrük vergisinin %8 oldu u 100.000 dolarlık ithalatta, 8.000 dolar tutarında gümrük vergisi, %6'lık oranla 6.000 dolar tutarında KKDF kesintisi ve %18 KDV'ye karşılık gelen 18.000 dolar tutarında KDV ödenmeyecektir. Böylelikle, toplamda 32.000 dolarlık muafiyetten yararlanarak imalat öncesi maliyet %32 ucuzlayabilecektir.

İthalatla ilgili vergi muafiyetinden yararlanmak, ancak ihracat taahhüdünün yerine getirilmesi ile kesinlik kazanmakta, bir başka deyişle vergilerin iadesi ancak taahhüt edilen ihracatın gerçekleştirilmesiyle söz konusu olmaktadır. Diğer firmalar taahhüt ettikleri ihracatı, ko ullara uygun bir şekilde gerçekleştirmezlerse, teminat karşılığında askıya alınmış olan vergiler cezalarla birlikte kendilerinden geri tahsil edilmektedir. Bu sebeple burada alınan teminatın amacı, devletin olası vergi kaybını garantiye almaktır (Atan,1996:161).

ekil 2: aralı Muafiyet Sistemi

Kaynak: aralı muafiyet sistemi tanımı baz alınarak hazırlanmıştır.

D R'e istisna olarak, belge ya da izin kapsamında yapılacak işletme malzemesi ithalatında katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi tahsil edilir ve ticaret politikası önlemleri uygulanır.

aralı muafiyet sisteminde ihraç ürünü içerisinde kullanılacak ithal girdiler yukarıda anlatıldığı şekilde yurtdışı'ndan ithal edilebileceği gibi, Gümrük Mevzuatı yurtiçinden alım yapılmasına da imkan tanımaktadır. Bu noktada aralı muafiyet sistemi çerçevesinde değer ve ya kullanımı, işlem görmüş ürünün elde edilmesi için ithal e yasının yerine, aynı kalite ve nitelikleri taşıyan serbest dolaşımdaki değer yanın kullanılması sistemidir. Buna göre, ithal e yasının ithalinden önce değer e yadan elde edilen işlem görmüş ürünlerin ihracı halinde, buna tekabül eden ithalat belge süresi sonuna kadar yapılabilir. D R kapsamında değer e ya kullanımına imkan tanınmasının amacı, ihraç ürünlerin bünyesine giren girdilerin ülke içinden temin edilmesini teşvik etmektir.

aralı muafiyet sisteminin içinde yer alan bir diğer alt açılım ise yurtiçi alımlardır ki, 2006/ 12 sayılı D R Tebliği'nin 7. maddesine göre Dahilde İşleme Zin Belgesi (D B) kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul, de i memi e ya ve ambalaj malzemelerinin, ithal edilmesi yerine, yurtdışından teminine olanak tanınması şeklinde açıklanmaktadır.

Burada karı tırılmaması gereken önemli husus yurtiçi alımlar ile değer e ya kullanımı arasındaki farktır. Çünkü her iki durumda da değer e ya yurtiçinden alınmaktadır. Ancak değer e ya kullanımında yurtiçinden alınan değer e ya yerine yurtdışı'ndan değer e ya getirme hakkı bulunmakta iken yurtiçi alım uygulamasında yurtdışı'ndan değer e ya getirme hakkı bulunmamaktadır.

Yurtiçi alımlarda Tebliğin 7. Maddesine aranılan bazı hususlar aranmamaktadır. Bunlar ;

- a) Döviz Kullanım Oranı
- b) kincil İşlem Görmüş Ürün¹ ve
- c) Ceza Uygulamasına İlişkin Artlardır.

Döviz kullanım oranının amacı, dahilde işleme rejimi sonunda Türkiye'ye yüzde kaç oranında döviz girdisi sağlandığının ö renilmesidir. Bir başka ifade ile, ihraç edilen ürünlerden kazanılan döviz için yurtdışı'na ne oranda döviz ödendiğinin bulunması amaçlanmaktadır (Kaya, 2011:19).

¹ İşleme faaliyetleri sonucunda elde edilen asıl işlem görmüş ürün dışındaki ürün

Bu çerçevede, 2006/12 sayılı D R Tebliği'nin 45.maddesine göre belge kapsamında ithal edilen ilim görmü ürününün elde edilmesinde kullanılmalı olsa dahi döviz kullanım oranının %80 geçmesi halinde, bu oranı a an kısma tekabül eden ithalatla ilgili alınmayan vergi ithal tarihi itibariyle 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilmekte, ayrıca, dahilde ilime rejiminin ihlali nedeniyle 4458 sayılı Kanunun 238.maddesi hükmü çerçevesinde gümrük vergilerinin 2 (iki) katı para cezası alınmaktadır.

Bu noktada 2006/12 sayılı D R Tebliği'nin 7.maddesine göre belge kapsamında yurtiçinden temin edilen e ya için döviz kullanım oranına ili kin hükümlerin uygulanmayacağı ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle, döviz kullanım oranına ili kin cezai durum burada geçerli olmayacaktır. Zira yurtiçi alımlarda yurtdışı na gönderilen herhangi bir döviz bulunmamaktadır.

Bir di er konu kincil İlem Görmü ürün hususudur ki yurtiçinden alınan hammaddenin ilenmesi sonucu ortaya çıkan ikincil ilim görmü ürününün gümrük mevzuatı çerçevesinde gümrük idaresi gözetiminde imhası, gümrü e terk edilmesi, çıkış hükmünde gümrü e teslimi, ihracı veya serbest dolaşıma girişi rejimi hükümlerine göre ithalinin yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Zira bu e ya zaten serbest dolaşımdadır.

2006/12 sayılı D R Tebliği'nin 7. maddesi çerçevesinde ihracat taahhüdüyle üretimde kullanılacak ithal girdiye sağlanan kolaylıklar, yerli girdi kullanan üreticiler açısından haksız rekabet unsuru teşkil ettiği göz önünde bulundurularak ve bunu gidermek bakımından, dahilde ilime rejimi kapsamında ihraç edilecek malların üretiminde kullanılacak ham ve yardımcı maddelerin yurt içinden satın alınması halinde bu alımlara ili kin ilimler için düzenlenen kısıtlara D B'nin geçerlilik süresi içinde vergi istisnası uygulanması konusunda Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. (D R Tebliği,2006)

D R kapsamında ihraç edilecek ürünlerin imalinde kullanılacak maddelerin teslimi 3065 sayılı KDV Kanununun Geçici 17. maddesi ve 83 seri numaralı Katma Değer Vergisi Genel Tebliği hükümlerine istinaden yapılır ve ihracatçılara teslim edilen mallar için düzenlenen faturaya; "3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu hükümlerine göre ihraç edilmek suretiyle teslim edildiğinden Katma Değer Vergisi tahsil edilmemiştir." ibaresi yazılır.(D R Tebliği,2006)

D B sahibi firma 7308 tarife pozisyonundan "galvanizli çelik kule" üretiminde kullanılmak üzere 7208 tarife pozisyonundan "sıcak haddelenmiş demir ve alaşımsız çelikten yassı hadde ürünlerini" Rusya Federasyonu'ndan ithal edebileceği gibi, tecil-terkin sistemi kapsamında Ereli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.'den de alabilecektir. Bu alımlar esnasında hesaplanan KDV, tecil-terkin ilimine konu edilebilecektir (Kaya,2011:21).

Tecil-Terkin uygulaması kapsamında satın alınan mallardan üretilen malların izin belgesinde öngörülen süre ve şartlara uygun olarak ihraç edilmemesi halinde zamanında alınmayan vergi, tecil tarihinden itibaren vergi ziyai cezası da uygulanmak suretiyle gecikme faizi ile birlikte alıcıdan tahsil edilir.

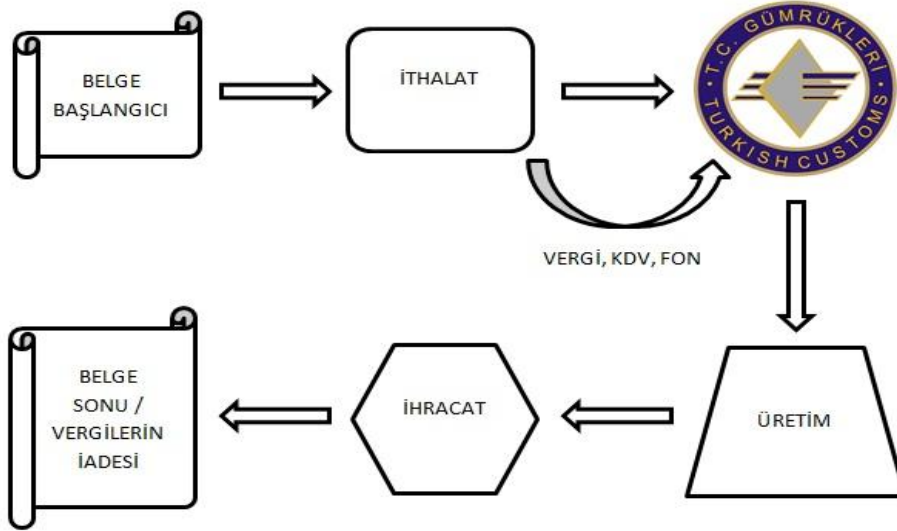
5.2 Geri Ödeme Sistemi

2006/12 sayılı Dahilde İleme Rejim Tebliği'nin 11. maddesine göre Geri Ödeme Sistemi, Dahilde İlemenin Belgesi /Dahilde İlemenin kapsamında serbest dolaşıma giren hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ile de ilim ilime e ya, ambalaj ve ilime malzemesinden elde edilen ilim görmü ürününün ihracı halinde, bu e yanın serbest dolaşıma girişi esnasında tahsil edilmiş olan ithalat vergilerinin geri ödenmesidir.(İlime malzemesine ili kin katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi hariç) Geri ödeme sistemi kapsamındaki dahilde ilime izin belgeleri "D5" kodlu belgelerdir. Bu kapsamda ithal edilen e ya için gümrük idaresince, ticaret politikası önlemleri uygulanır ve e yanın ithali için öngörülen dış ticarete standardizasyon mevzuatı dahil di er ilimlerin tamamlanması artı aranır.

Geri Ödeme Sisteminden yararlanmak için, dahilde i leme izin belgesi /dahilde i leme izni alınması ve e yanın geri ödeme sistemi kapsamında oldu unun gümrük idaresince ithalat esnasında belgeye/ izne ili kin gümrük beyannamesine kaydedilmesi zorunludur. Ayrıca, dahilde i leme izin belgesi ile ilgili satır kodunun gümrük beyannamesi üzerine kaydedilmesi gerekir.

“Türkiye Gümrük Bölgesinde yerle ik bir firmanın 6205.30.00.00.00 GT P numaralı sentetik erkek gömle i üretmek için Güney Kore men eli 5407.52.00.90.19 GT P numaralı ‘sentetik filament ipliklerden dokunmu mensucat’ ithal etti ini kabul edelim. Bu ürünün ithali % 8 KDV ,% 8 gümrük vergisine tabidir. Geri ödeme sistemi kapsamındaki ithalat esnasında bu vergiler tahsil edilecek olup ihracat yapıldıktan sonra geri verilecektir.” (Kaya,2011:35).

E er üretilen gömlek A.TR dola ım belgesi e li inde Avrupa Toplulu u’na üye ülkelere, Pan-Avrupa Men e Kümülyasyonuna taraf ülkelere, Pan-Avrupa-Akdeniz Men e Kümülyasyonuna taraf ülkelere veya Serbest Ticaret Anla ması imzalanmı bir ülkeye ihraç edilecek ise % 8 oranındaki gümrük vergisi geri ödenmemek üzere tahsil edilecek iken, % 8 oranındaki KDV teminata ba lanacaktır.

ekil 3: Geri Ödeme Sistemi Uygulaması

Kaynak: Geri Ödeme Sistemi tanımı baz alınarak hazırlanmı tır.

Bu sistemden yararlanabilmek için öncelikle D B’si alınmı olunması veya ithalatı takip eden 6 ay içerisinde D B’si almak için Ekonomi Bakanlığı ı’na müracaat edilmesi gerekmektedir.

Geri Ödeme sistemi çerçevesinde, alınan D B ile 12 ay içinde taahhüt edilen ihracat gerçekle tirilmeli ve bunu izleyen üç ay içinde de ithalat sırasında ödenen vergilerin iadesi için ilgili gümrük idaresine müracaat edilmesi gereklidir.

Geri ödeme sistemi ile artlı muafiyet sistemi arasındaki ana fark, geri ödeme sisteminde dahilde i leme faaliyetine tabi tutulan e yanın daha önce ticaret politikası önlemlerine tabi tutularak serbest dola ıma sokulması ve i leme faaliyeti sonrasında ihraç edilmesi halinde bu e yanın serbest dola ıma giri inde tahsil edilmi olan ithalat vergilerinin geri verilmesidir. Oysa, artlı muafiyet sisteminde, dahilde i leme rejimine tabi tutulacak e ya serbest dola ıma sokulmamakta, bu nedenle ithalat politikası önlemlerine tabi olmamakta ve ithalat vergileri ödenmemektedir. Bunun yerine ithalat vergileri teminata ba lanmaktadır. Teminata ba lanan bu vergiler ise i leme faaliyetinden sonra gerçekle tirilen ihracat sonrasında iade edilmektedir (Selen,2005:196).

Ülkemizde ithalat esnasında vergilerin ödenerek, ihracattan sonra ödenen bu vergilerin geri alınması ekonomik gerekçeler nedeniyle rasyonel olmadı ndan, ihracatçılar bu sistemden yararlanmak yerine artlı muafiyet sistemini tercih etmektedirler.

5.3 Telafi Edici Vergi

Dahilde İleme rejiminin temelini, üçüncü ülkelerden ithal edilen eşyaların, Türkiye Gümrük bölgesinde birinci çelik gördükten sonra üçüncü ülkelere, AB ülkelerinden ithal edilen eşyaların ise Türkiye Gümrük bölgesinde birinci çelik gördükten sonra AB ülkelerine veya üçüncü ülkelere ihraç edilmesi olmaktadır.

Ancak, uygulamada üçüncü ülkelerden ithal edilen eşyaların, Türkiye Gümrük bölgesinde birinci çelik gördükten sonra A.TR dolaşım belgesi ile AB ülkelerine, EUR-1 Dolaşım sertifikası ile serbest ticaret anlaşması imzalandığı ülkelere, EUR-MED Dolaşım Sertifikası ile Pan-Avrupa Menşei Kümülyasyonuna veya EUR-MED Fatura Beyanı ile Pan-Avrupa-Akdeniz Menşei Kümülyasyonuna taraf olan ülkelere ihraç edilmek istenmesiyle karşılaşmaktadır. Bu gibi durumlarda, ihraç edilen ürünün bünyesinde kullanılan eşya için Telafi Edici Vergi ödenmesi gerekliliği doğmaktadır. Bu vergi ihracat sırasında, ihracat yapılan gümrükte bulunan Gümrük daresi Saymanlığı'na ödenir.(Gümrük Yönetmeliği,md.363)

Örneğin, “5516.22 tarife alt pozisyonundan sentetik kumaşın imlenmek üzere Çin Halk Cumhuriyeti'nden ithal edildiğini ve bu kumaştan üretilen 6304.93 tarife alt pozisyonundan divan örtüsünün talya'ya ihraç edildiğini kabul edelim. Bu durumda sentetik kumaşın % 8 'lik vergisinin ödenmesi gerekmektedir.” (Kaya,2011:81).

6. DIŞ TİCARETİN DAHİLDE İLEME REJİMİ ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

Ülkemiz ithalatı içinde aramalı ithalatı her dönem önemli yer tutmuştur. Çalınan maddelerin baz alınan 1996- 2011 yılında aramalı ithalatının toplam ithalat içindeki payının ortalama % 70 oluğu bu durumu doğrulamaktadır. Ancak, aramalı ithalatının gerek yüksek gerekse artı trendinde olduğu tek başına dahilde İleme rejimine bağlamak yanlış bir yaklaşımdır. Buna karşın, bu durum ihracatın ithalata bağımlı olduğu sonucunu da vermektedir.

Tablo 1: 1996-2011 Dönemi Aramalı İthalatının Toplam İthalat İçindeki Payı (Milyar Dolar)

Yıl	Aramalı İthalatı	Toplam İthalat	% Pay
1996	29	43.627	66
1997	32	48.559	66
1998	30	45.921	65
1999	27	40.671	66
2000	36	54.503	66
2001	30	41.399	72
2002	38	51.554	74
2003	50	69.340	72
2004	68	97.540	70
2005	82	116.774	70
2006	100	139.576	72
2007	124	170.063	73
2008	152	201.964	75
2009	100	140.869	71
2010	131	185.5	71
2011	173	240.8	72

Kaynak:TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de, ihracatın yaklaşık yarısı D R kapsamında yapılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Rejimin dış ticaretimiz içindeki önemi daha net anlaşılmaktadır. AB ülkelerinde de ihracatı teşvik amacıyla D R uygulanmaktadır. Ancak, D B alınabilme koşulları giderek zorlaştırılmakta, İleme tabii tutulacak eşyanın AB üyesi ülkelere üretilmiyor olması, üretim miktarının veya kalitesinin yeterli olmaması, ürünün uygun bir süre içinde temininde sıkıntılar olması, fiyat bakımından ekonomik olmaması gibi sebepler aranmaktadır. Türkiye’de ise, D R Kararının 9. maddesinde, bu yönde bir hüküm bulunmasına rağmen, bu kararın nasıl uygulanacağına dair kıstaslar belirtilme-

mekte, bu sebeple Rejim kapsamında yapılacak ithalatın aynı malları yurtiçinde üretkenleri nasıld etkiledi i konusunda sağlıklı bir değerlendirme yapılamamaktadır.

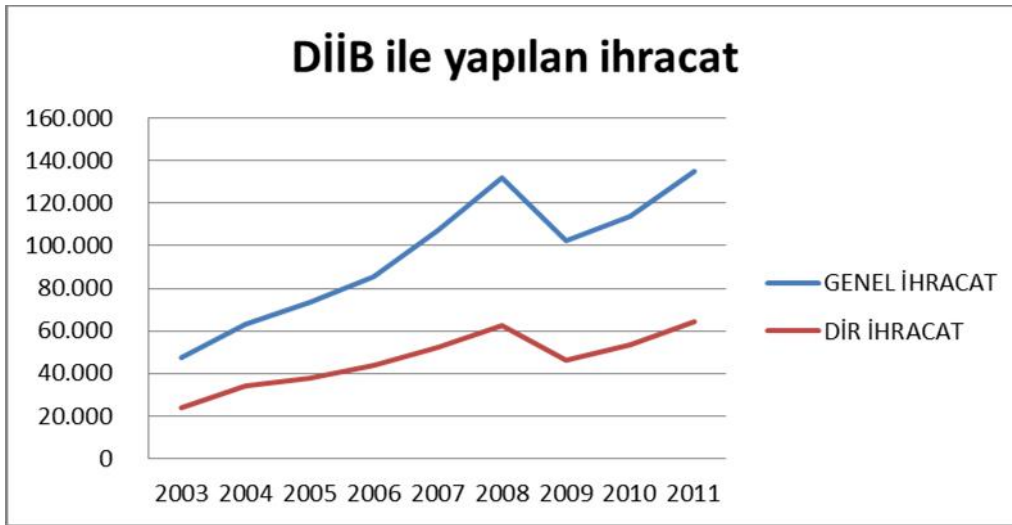
Türkiye’de yerli üretimin korunması ve D R kapsamında yapılan ithalatın yerli üretim üzerinde olumsuz zararın asgariye indirilmesi yönünde son dönemlerde oldukça önemli adımlar atılmaktadır.

D R kapsamında yapılan ithalatın ticaret politikası araçlarına tabi tutulması ülkemiz ihracatçıını diğer ülke ihracatçıları arasında dezavantajlı duruma düşürecekken, belge verilirken yerli üretimin dikkate alınmaması ise yerli üretimin zarar görmesine neden olacaktır. Dolayısıyla, belge veya izin verilirken ülkenin ekonomik çıkarlarını gözetilen dengeli bir politika oluşturulması gerekmektedir.

Tablo 2: Dahilde İthalatın Rejiminin Dışı Ticaretimizdeki Yeri

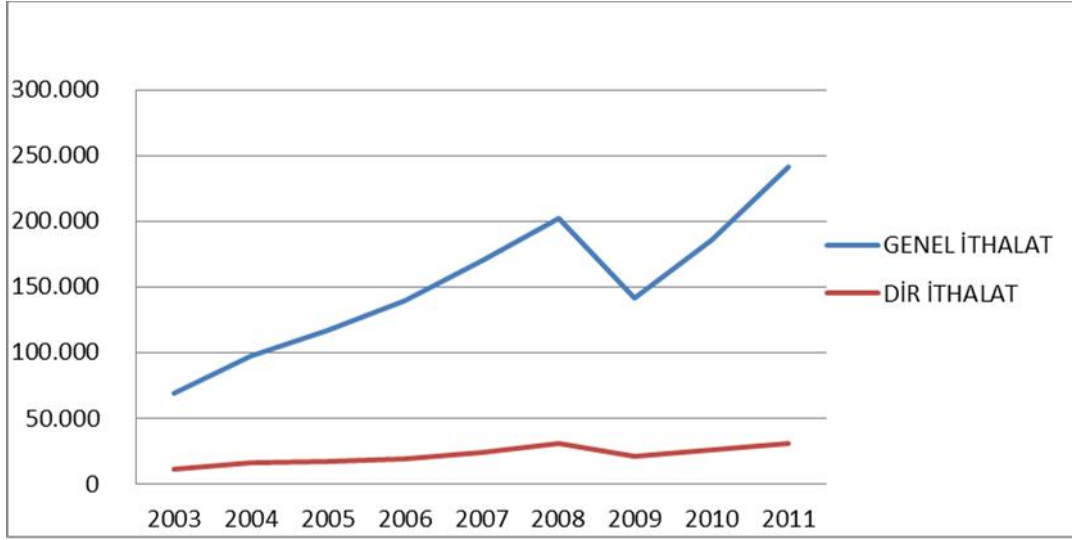
YILLAR	Genel hracat (Milyon Dolar)	D R hracat (Milyon Dolar)	Payı (%)	Genel thalat (Milyon Dolar)	D R thalat (Milyon Dolar)	Payı (%)	D R thalat / D R hracat Oranı (DKO %)
	A	B	B/A	C	D	D/C	D/B
2002	36.059	9.296	25,78%	51.554	8.019	15,55%	86,26%
2003	47.253	24.113	51,03%	69.34	11.534	16,63%	47,83%
2004	63.167	34.115	54,01%	97.54	16.344	16,76%	47,91%
2005	73.476	37.775	51,41%	116.774	17.25	14,77%	45,67%
2006	85.535	43.557	50,92%	139.576	18.789	13,46%	43,14%
2007	107.272	52.163	48,63%	170.063	24.285	14,28%	46,56%
2008	132.027	62.796	47,56%	201.964	30.78	15,24%	49,02%
2009	102.143	45.528	44,57%	140.928	20.482	14,53%	44,99%
2010	113.883	52.441	46,05%	185.544	25.14	13,55%	47,94%
2011	134.954	64.210	47,58%	240.833	31.135	12,93%	48,49%
Toplam	895.769	428.143	47,80%	1.414.116	205.864	14,56%	48,08%

Kaynak: TÜİK

ekil 4: D R ile Yapılan İhracat

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

ekil 5: D B ile Yapılan İthalat

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde 2002-2011 yılları arasında gerçekleşen toplam ihracatın % 47,8'inin dahilde ithalat rejimi kapsamında yapıldığı görülmektedir. Diğer bir deyişle toplam ihracatımızın yaklaşık yarısı D R kapsamındaki ihracattan oluşmaktadır.

2002 yılında D R kapsamında yapılan ihracatın, toplam ihracat içindeki payına bakıldığında yüzde 26 olduğu buna karşın D R kapsamında yapılan ithalatın toplam ithalat içindeki payının ise yüzde 16 olduğu görülmektedir. Döviz kullanım oranı (DKO) ise yüzde 86'dır. Ancak 2002 ile 2003 yılları arasında rakamsal açıdan ciddi farklar gözlemlenmektedir. Bunun nedeni ise Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın D R kapsamındaki ihracatları 2002 yılının temmuz ayından sonra sabıksız takip etmeye başlamasıdır. 2002 yılının ilk 6 aylık döneminde D R kapsamında 50 milyon dolarlık bir ihracat gözükürken, aynı yılın ikinci 6 ayında 9,25 milyar dolarlık bir ihracat gözükmektedir. Bundan dolayı D R'nin dış ticaretimiz içindeki yeri ile ilgili sabıksız değerlendirme yapabilmek açısından Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) kaynaklı D R verileri 2003 yılı ve sonrası itibarıyla, sektörel bazlı incelemelerde ise Ekonomi Bakanlığı verileri 1996-2011 yılları itibarıyla analiz edilmiştir.

Daha önce gerekçeleriyle değerlendirildiği üzere, D R'de en çok artı muafiyet sistemi kullanılmakta, geri ödeme sistemi ise pek tercih edilmemektedir. Buradan hareketle, 2003 yılında D R kapsamında yapılan yaklaşık 12 milyar dolarlık ithalatın yalnızca 11 milyon dolarlık kısmı geri ödeme sistemi çerçevesinde gerçekleştirilmiş olup anılan sebeplerden ötürü ithalatların büyük bir kısmı artı muafiyet ya da askıya alma diye adlandırılan sistemle gerçekleştirilmiştir. 2010 yılındaki durumda bundan farklıdır. 2010 yılında D R kapsamında gerçekleştirilen toplam ithalat yaklaşık 25 milyar dolar iken bu rakamın yalnızca 1 milyar doları geri ödeme sisteminden oluşmaktadır.

2002-2011 yılları arasında D R kapsamında yapılan ithalatın toplam ithalat içindeki payı yüzde 14,56 olarak gerçekleşirken, Ekonomi Bakanlığı'ndan edinilen bilgilere göre bu ithalatın yarısına yakını da Avrupa Birliği'nden yapılan ithalatlardan oluşmaktadır. Bu doğrultuda, Rejiminin literatürde bugüne kadar ihracatı artırırken ithalatı da artırdığı yönünde tenkit edilebilmesi çok da yerinde gözükmemektedir.

Tablo 3: Yıllara Göre Düzenlenen Dahilde İthalat İzin Belgeleri

Belgenin Düzenlendiği Yıl	TÜM BELGELER			
	Belge Adedi	Öngörülen İhracat (Milyon \$)	Öngörülen İthalat (Milyon \$)	Öngörülen Döviz Kullanım Oranı
	A	B	C	C/B
1996	2.382	8.922	5.050	56,60%
1997	4.108	14.714	8.282	56,29%
1998	4.118	13.746	7.854	57,13%
1999	3.699	13.029	7.022	53,90%
2000	3.979	14.007	8.100	57,83%
2001	4.239	15.585	9.209	59,08%
2002	4.174	19.225	11.971	62,27%
2003	4.765	26.786	17.029	63,57%
2004	4.955	34.113	22.397	65,65%
2005	5.143	37.845	24.519	64,79%
2006	4.461	37.015	24.409	65,94%
2007	5.145	51.314	31.874	62,12%
2008	5.521	60.506	37.555	62,06%
2009	6.049	46.966	27.776	59,14%
2010	7.123	55.739	33.410	59,94%
2011	7.474	59.710	36.820	61,66%
Genel Toplam	77.335	509.222	313.277	61,52%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Tablo 3'den görüldüğü üzere ihracatı teşvik amacıyla 1996 yılında 2382 adet dahilde ithalat izin belgesi verilirken bu rakam 1997 ve 1998 yıllarında artış göstermiş, 1999 yılında kontrollü belge dağıtımını nedeniyle belge sayısında azalma olmuştur. 2000 ve 2001 yıllarına bakıldığında verilen belge sayısında tekrar bir artış meydana gelmiş görülmektedir. 2006 yılında ise bir önceki yıla göre bir azalma söz konusu olup, 2010 yılına gelindiğinde ise verilen belge sayısı 2009 yılına göre 1074 adetlik bir artışla 7123 olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılında ise verilen belge sayısı ise 7474 olarak gerçekleşmiştir.

1996-2011 yılları arasında toplam 77.335 adet belge düzenlenmiş olup düzenlenen belge sayısı çerçevesinde toplam 509 milyar dolar ihracat, 313 milyar dolar da ithalat öngörülmüştür. Öngörülen net ihracat ise 196 milyar dolardır. Aynı dönemde verilen 77.335 adet belge kapsamında öngörülen döviz kullanım oranı ise % 61,52 olarak görülmektedir. Bunun anlamı yapılan her 100 dolarlık ihracat için 61,52 dolarlık ithalatın öngörülmüştür. Ancak, burada göz önüne alınması gereken husus, firmaların belgelerini alırken olası problemlere karşı maksimum ithalat, minimum ihracat yapacakları mantığına göre talepte bulunarak belgelerini almalarıdır. Bu şekilde düzenlenenden dolayı öngörülen döviz kullanım oranı her zaman gerçekleşen döviz kullanım oranına göre yüksek olmaktadır. Çünkü fiiliyatta her zaman ihracat ithalata göre daha fazla yapılmaktadır. Dolayısıyla literatürdeki çalışmalardan farklı olarak öngörülen ithalat ve ihracat rakamları kullanılarak döviz kullanım oranı hesaplaması yerine gerçekleşen ithalat ve ihracat rakamları baz alınarak döviz kullanım oranları hesaplanmış ve analiz edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda 1996-2011 yılları kapatılan belge adetleriyle, bu belgelerle gerçekleştirilen ithalat ve ihracat rakamları yer almaktadır.

Tablo 4: 1996-2011 Yılları Arasında Kapatılan Belgeler

Belgenin Düzenlendiği Yıl	SÖZ KONUSU YILDA DÜZENLENEN OLUP KAPATILAN BELGELER					
	Belge Adedi	Öngörülen İhracat (Milyon \$)	Öngörülen İthalat (Milyon \$)	Gerçekleşen İhracat (Milyon \$)	Gerçekleşen İthalat (Milyon \$)	Net İhracat (Milyon \$)
	D	E	F	G	H	G-H
1996	2.101	8.220	4.669	6.996	3.074	3.922
1997	3.622	13.559	7.610	11.357	5.125	6.232
1998	3.562	12.868	7.369	10.545	4.423	6.122
1999	3.256	11.373	6.414	9.686	4.707	4.978
2000	3.557	13.494	7.830	11.809	5.462	6.347
2001	3.879	15.077	8.935	13.985	6.554	7.430
2002	3.836	18.605	11.526	19.356	8.632	10.724
2003	4.344	26.037	16.553	27.202	12.769	14.433
2004	4.551	33.117	21.757	33.934	16.435	17.498
2005	4.563	35.450	23.083	36.369	16.882	19.487
2006	3.941	31.728	20.853	31.964	15.783	16.181
2007	4.549	40.487	24.544	42.317	19.943	22.375
2008	4.849	42.351	26.803	40.400	21.115	19.285
2009	5.198	27.007	15.718	26.231	13.059	13.171
2010	4.936	18.860	11.650	19.620	9.919	9.700
2011	1.638	3.230	2.123	3.370	1.930	1.440
Genel Toplam	62.382	351.463	217.437	345.141	165.812	179.325

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Tablo:4, Tablo:3'ün devamı niteliğinde olup, Türkiye'de verilen D B'lerden kapatılan belge sayısını ve dönem içerisinde kapatılan belge sayısına göre öngörülen / gerçekleştirilen ihracat ve ithalat rakamlarını göstermektedir.

Buna göre; 1996 yılında kapatılan 2101 belgeyle yaklaşık 7 milyar dolarlık ihracat, 3 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirilen, net ihracat ise 4 milyar dolar olmuştur. Benzer şekilde 2011 yılında kapatılan 1638 adet D B ile 3.3 milyar dolarlık ihracat, 1.9 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirilmiş, net ihracat ise 1.4 milyar dolar olmuştur.

Tablo:3 ve Tablo:4 bir bütün olarak ele alınıp değerlendirildiğinde, 1996-2011 döneminde 77.335 adet belgeden % 81'inin yani 62.382 adet belgenin kapatıldığı görülmektedir. Anılan dönemde kapatılan 62.382 adet belgeden 351 milyar dolarlık ihracat öngörülmüşken, gerçekleştirilen ihracat 345 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Yine anılan dönemde 217 milyar dolarlık ithalat öngörülmesine karşın, 166 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirilmiştir. Yukarıdaki rakamlar doğrultusunda 1996-2011 döneminde D B kapsamında gerçekleştirilen net ihracatımız ise 179 milyar dolardır.

Tablo 5: Dahilde İthalat Rejimindeki Oranlar

	ORANLAR			
	Belge Kapatma	İhracat Gerçekleşme	İthalat Gerçekleşme	Döviz Kullanım
	D/A	G/E	H/F	H/G
1996	%88,20	%85,11	%65,84	%43,94
1997	%88,17	%83,76	%67,34	%45,12
1998	%86,50	%81,95	%60,02	%41,95
1999	%88,02	%85,17	%73,39	%48,60
2000	%89,39	%87,51	%69,75	%46,30
2001	%91,51	%92,75	%73,35	%49,61
2002	%91,90	%104,04	%74,89	%44,59
2003	%91,16	%104,47	%77,14	%46,94
2004	%91,85	%102,47	%75,54	%51,97
2005	%88,72	%102,59	%73,14	%46,60
2006	%88,34	%100,74	%75,68	%48,75
2007	%88,42	%104,52	%81,25	%47,35
2008	%87,83	%95,39	%78,78	%51,92
2009	%85,93	%97,13	%83,08	%49,65
2010	%69,30	%104,03	%85,14	%51,49
2011	%21,92	%104,33	%90,92	%64,51
Genel Toplam	%80,66	%98,20	%76,26	%48,18

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

D R'i uygulamaya başladığımız 1996 yılı ve içinde bulunduğumuz 2011 yılına kadar olan süreçte verilen D B'lerinin kapatma oranı toplamda % 81 olarak gerçekleşirken tabloda dikkati çeken konu belge kapatma oranlarının 2010'dan itibaren düşük bir seyir izlemesidir. Bunun nedeni verilen belgelerin kapatma işlemi için hala sürelerinin olması ya da kapatmada bekliyor olmalarıdır. Belge kapatma oranı hiçbir zaman %100 olmamaktadır. Bunun nedeni ise düzenlenen belgelerin yaklaşık %10 -12 gibi bir kısmının firma talebine göre veya resen iptal edilmesidir, zaten bu husus Resmi Gazetede yayımlanmaktadır.

1996-2011 döneminde, öngörülen ve gerçekleşen en ihracat rakamları karşılaştırmada taahhüt edilen ihracatın %98 oranında gerçekleştiği görülmektedir. Buna karşın bu dönemde ithalatın gerçekleşme oranı ise %76 olmuştur.

D R kapsamında yapılan ithalatın toplam ithalat içinde % 14,56'lık bir paya sahip olduğu daha önce ifade edilmiştir. Burada incelenmesi gereken bir diğer husus, ihracatın ne kadar hammadde veya ara malına bağımlı olduğunu görebilmektir. Bu hususta Tablo:5' deki veriler incelendiğinde 1996-2011 yılları arasında DKO'nun toplamda % 48,18 olduğu görülmektedir. Bunun anlamı daha öncede ifade edildiği üzere her 100 dolarlık ihracat için yurtdışına 48 dolarlık ödeme yapıyor olmamızdır. Sadece bu rakam bile ihracatın ithalata olan bağımlılığını göz önüne sermektedir. Ancak, D R ile ilgili mevzuat göz önüne alınarak, yukarıdaki rakamlara ve yorumlara bu husus eklenmek durumundadır; Gerçekleşen en ithalat kısmında yer alan rakamlar yurtiçi alımların da dahil edilerek hesaplanmalıdır ve Ekonomi Bakanlığı'ndan edinilen bilgiler doğrultusunda yaklaşık

%6, %7 oranında yurtiçi alım yapılmaktadır. Önceki bölümlerden hatırlanacağı üzere Mevzuat gereği yurtiçi alımların döviz kullanım oranına dahil edilmemesi gerekmektedir. Zira yurtdışı ödenen bir döviz bulunmamaktaydı. Dolayısıyla, Yurtiçi alımlar gerçekleştiren ithalattan dolayı düşükten sonra DKO hesaplandığında, gerçekleştiren DKO yaklaşık % 4 oranında azalmaktadır. Bu doğrultuda, 1996-2011 yılları arasında DKO'nun toplamda % 44 olduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle, 100 dolarlık ihracat için yurtdışı ödenen 44 dolarlık ödeme yapılmıştır.

7. DAHİLDE İTHALAT REJİMİ ÇERÇEVESİNDE DİŞİ TİCARET N SEKTÖREL ANALİZ (1996-2011)

Ayrıca bu bölümde sektörler için verilen Dış İthalat ve Dış İhracat kapsamında sektörlerin öngördükleri ve gerçekleştirdikleri ihracat ve ithalat rakamları yer almaktadır. Buna göre Tablo:6'da Dış İhracat kapsamında alt sektörler için verilen Dış İthalat görülmektedir. Tablo:6'ya göre en fazla izin belgesinin ihracatta karlı olmalı üstünlüğe sahip olduğu umuz kabul edilen ve bir dönem ihracatta ve istihdamda lokomotif sektör görevi yapan dokuma ve giyim sektörüne ait olduğu görülmektedir. Zaman içerisinde izlenen ihracat politikalarına paralel olarak bu sıralamayı gıda ve içki, lastik, demir-çelik, taşıt araçları, madeni emya ve kimya sektörü izlemiştir. Anılan sektörler aynı zamanda önemli ihracatçı sektörlerdir.

Tablo 6 : Alt Sektörler İtibariyle Düzenlenen Dahilde İthalat İzin Belgeleri

Alt Sektör	TÜM BELGELER			
	Belge Adedi	Öngörülen İhracat (Milyon \$)	Öngörülen İthalat (Milyon \$)	Öng. Döviz Kullanım Oranı
	A	B	C	C/B
Bitkisel Üretim	121	68	21	31,51%
Cam	308	1.779	438	24,62%
Çimento	33	266	43,5	16,35%
Demir Çelik	4.186	94.544	67.608	71,50%
Demir Dışı Metaller	1.866	16.436	11.634	70,78%
Deri ve Kösele	2.668	7.795	4.921	63,13%
Diğerleri	1.103	3.609	2.149	59,70%
Dokuma ve Giy.	29.810	87.549	43.517	49,70%
Elektrikli Makinalar	2.486	24.370	15.615	64,07%
Elektronik	1.305	32.880	25.586	77,81%
Gıda ve İçki	16.986	44.962	25.508	56,73%
Kağıt	795	3.338	1.857	55,63%
Kimya	2.764	14.524	9.005	62,00%
Lastik	4.323	19.072	11.903	62,41%
Madeni Emya	3.044	26.438	15.867	60,01%
Makina Malat	1.120	5.669	2.922	51,54%
Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do.	115	174	100	57,47%
Orman Ürünleri	690	1.858	1.077	57,96%
Piçimi Kil ve Çim.Ger.	129	334	167	50,00%
Seramik	336	3.061	1.076	35,15%
Taşıt Araçları	3.147	120.493	72.182	59,90%
Genel Toplam	77.335	509.219	313.197	61,50%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

Tablo.6'nın son sütununda yer alan oranlar ise öngörülen DKO'lardır. Alt sektörler itibariyle öngörülen DKO'lar incelendiğinde, DKO'su en yüksek olan sektör, % 77,81'lik oranla elektronik sektörüdür. Bunun anlamı her 100 dolarlık ihracat için o sektörde ortalama 78 dolarlık ithalat yapılacağı öngörülmüştür. Benzer şekilde 100 dolarlık ihracat için demir-çelikte 72, demir dışı metallerde 71, elektrikli makinelerde 64, deri ve köselede 63 dolarlık ithalat yapılacağı öngörülmüş ve belge talebinde bulunulmuştur.

1996-2011 yılları arasında öngörülen döviz kullanım oranı en düşük olan sektörler sırasıyla % 16'lık oranla çimento sektörü, %25 ile cam, %32 ile bitkisel üretim ve % 35'lik döviz kullanım oranı ile seramik sektörleridir. Bunun anlamı söz konusu sektörlerde katma değerlerin yüksek olmasıdır. Ancak bu sektörlerin toplam ihracat içindeki payları oldukça düşüktür.

Tablo.7 incelendiğinde, Türkiye'de en çok ihracat yapmayı öngören sektörlerin aynı zamanda yine en çok ithalat yapmayı öngördükleri görülmektedir. Bu durumdan çıkarılacak sonuç söz konusu sektörlerin bilindiği gibi net döviz kazandırmadıkları diler bir ifadeyle yaratılan katma değerlerin düşük olmasıdır.

Tablo 7 : 1996-2011 Döneminde Kapatılan Dahilce İstatistiklerinin Belgeleri'nin Alt Sektörlere Göre Dağılımı

Alt Sektörler	SÖZ KONUSU DÜZENLENMİŞ OLAN KAPATILAN BELGELER					
	Belge Adedi	Öngörülen ihracat (Milyon \$)	Öngörülen thalat (Milyon \$)	Gerçekleşen ihracat (Milyon \$)	Gerçekleşen thalat (Milyon \$)	Net ihracat (Milyon \$)
	D	E	F	G	H	G-H
Bitkisel Üretim	104	60	17	66	7	59
Cam	258	1.457	327	1.236	185	1.051
Çimento	27	240	41	215	22	193
Demir Çelik	3.307	67.865	48.619	65.136	42.359	22.777
Demir Dışı Metaller	1.417	9.020	6.340	8.486	5.455	3.031
Deri ve Kösele	2.319	6.608	4.231	5.634	2.792	2.842
Diğerleri	915	2.796	1.664	2.591	1.404	1.187
Dokuma ve Giyim	25.091	72.269	35.951	72.907	25.557	47.350
Elektrikli Makinalar	2.001	15.475	10.061	15.302	7.452	7.850
Elektronik	1.061	24.407	19.057	20.958	15.390	5.569
Gıda ve İçki	12.511	33.527	18.909	29.912	14.190	15.722
Kağıt	643	2.281	1.270	2.347	1.009	1.338
Kimya	2.282	10.347	6.584	10.164	5.226	4938
Lastik	3.442	13.643	8.574	14.907	6.204	8.703
Madeni Eyalet	2.411	16.216	9.640	17.134	5.656	11.478
Makinalar	931	3.901	2.003	3.977	1.282	2.695
Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do.	98	151	87	129	64	65
Orman Ürünleri	570	1.456	856	1.362	633	729
Pamuk, Kumaş ve Çim.Ger.	111	272	135	264	89	175
Seramik	299	2.537	848	3.191	373	2.818
Taahhüt Araçları	2.584	66.934	42.222	69.221	30.442	38.779
Genel Toplam	62.382	351.462	217.436	345.139	165.791	179.399

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

1996-2011 döneminde 62.382 adet kapalı belgeye göre Gerçekleşen Döviz Kullanım Oranları incelendiğinde; 100 birimlik mal ihracatı için yapılan ithalat miktarı elektronikte yüzde 73, demir-çelikte yüzde 65, demir dışı metallerde yüzde 64, diğerlerinde yüzde 54, kimyada yüzde 51 olarak gerçekleşmiştir. Burada yapılması gereken DKO yüksek olan bu sektörlerin toplam ihracat içindeki paylarına bakarak, dış ticaretimize üzerine etkisini de belirleyebilmektir. Buna göre Tablo.9 sektörlerin gerçekleştirdikleri ihracat ve toplamdaki paylarını göstermektedir.

Tablo 8 : Sektörler itibarıyla Döviz Kullanım Oranı

Alt Sektörler	ORANLAR			
	Belge Kapatma	İhracat Gerçekleşme	İthalat Gerçekleşme	Döviz Kullanım
	D/A	G/E	H/F	H/G
Bitkisel Üretim	85,95%	110,04%	44,39%	11,22%
Cam	83,77%	84,82%	56,54%	14,97%
Çimento	81,82%	89,65%	54,29%	10,40%
Demir Çelik	79,00%	95,98%	87,12%	65,03%
Demir Dışı Metaller	75,94%	94,08%	86,04%	64,28%
Deri ve Kösele	86,92%	85,27%	66,00%	49,56%
Diğerleri	82,96%	92,70%	84,37%	54,16%
Dokuma ve Giyim	84,17%	100,88%	71,15%	35,08%
Elektrikli Makinalar	80,49%	98,88%	74,07%	48,70%
Elektronik	81,30%	85,87%	80,76%	73,43%
Gıda ve İçki	73,65%	89,22%	75,04%	47,44%
Kayıtlı	80,88%	102,87%	79,45%	43,00%
Kimya	82,56%	98,23%	79,37%	51,42%
Lastik	79,62%	109,26%	72,35%	41,62%
Madeni Eyalet	79,20%	105,66%	58,68%	33,01%
Makine Malat	83,13%	101,94%	64,00%	32,24%
Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do.	85,22%	85,23%	73,56%	49,92%
Orman Ürünleri	82,61%	93,53%	74,01%	46,51%
Piyasaya Hazırlanan ve Çim.Ger.	86,05%	97,05%	66,04%	33,84%
Seramik	88,99%	125,77%	43,94%	11,68%
Taahhüt Araçları	82,11%	103,42%	72,10%	43,98%
Genel toplam	80,66%	98,20%	76,26%	48,04%

Kaynak:Ekonomi Bakanlığı

Tablo 9 : Sektörlerin Gerçekleşen İhracat ve Toplamdaki Payları (1996-2011)

Sektör	Sektörlerin Gerçekleşen İhracat ve Toplamdaki Payları (1996 - 2011)				
	İhracat (Milyon \$)	Toplamdaki Pay	Sektör	İhracat (Milyon \$)	Toplamdaki Pay
Bilgisel Üretim	66	0,02%	Kayıtlı	2.347	0,68%
Cam	1.236	0,36%	Kimya	10.164	2,94%
Çimento	215	0,06%	Lastik	14.907	4,32%
Demir Çelik	65.136	18,87%	Madeni Eyalet	17.134	4,96%
Demir Dışı Metaller	8.486	2,46%	Makine Malat	3.977	1,15%
Deri ve Kösele	5.634	1,63%	Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do.	129	0,04%
Diğerleri	2.591	0,75%	Orman Ürünleri	1.362	0,39%
Dokuma ve Giyim	72.907	21,12%	Piyasaya Hazırlanan ve Çim.Ger.	264	0,08%
Elektrikli Makinalar	15.302	4,43%	Seramik	3.191	0,92%
Elektronik	20.958	6,07%	Taahhüt Araçları	69.221	20,06%
Gıda ve İçki	29.912	8,67%	Toplam	345.139	100,00%

Kaynak:Ekonomi Bakanlığı

İncelenen 1996-2011 dönemi arasında D R çerçevesinde en çok ihracat yapan sektör 72.907 milyon dolarlık ihracat ya da toplamda % 21,12'lik payla dokuma ve giyim sektörü olmuştur. Sektörün DKO ise % 35'dir. Bu sıralamayı 69 milyar dolarlık ihracat toplamda % 20'lik payla taahhüt araçları izlemektedir ki bu sektörün DKO ise % 44 seviyesindedir. Sıralama 65 milyar dolarlık ihracat % 19'luk payla Demir-Çelik sektörüyle devam etmekte anılan sektörün DKO ise % 65'dir. Gıda ve içki alt sektörü anılan dönemde D R çerçevesinde en çok ihracat yapan sektör sıralama-

sında 30 milyar dolarlık ihracat % 8.67'lik payla dördüncü sırada yer almaktadır. Gıda ve çiki sektörünün DKO ise % 47'dir.

Aslında, ihracatçı gibi gözükten sektörlerin ne kadar katma de er yarattıklarını DKO oranlarına bakarak de erlendirmek mümkündür ancak daha net bir analiz için gerçekte tirdikleri ihracatların yanısıra ve bu ihracatı gerçekte tirebilmek için yaptıkları ithalatların da rakamsal olarak incelenmesi gereklidir. Buna göre Tablo:9'da sektörlerin gerçekte tirdikleri ihracatlar ile Tablo:10'da sektörlerin bu ihracatları gerçekte tirebilmek için yaptıkları ithalatlar ile toplamdaki payları yer almaktadır.

Tablo 10 : Sektörlerin Gerçekte tirdikleri thalat ve Payları (1996-2011)

Sektör	Sektörlerin Gerçekte tirdikleri thalat ve Payları (1996 - 2011)				
	thalat (Milyon \$)	Toplamdaki Pay	Sektör	thalat (Milyon \$)	Toplamdaki Pay
Bilkisel Üretim	7	0,004%	Ka it	1.009	0,61%
Cam	185	0,11%	Kimya	5.226	3,15%
Çimento	22	0,01%	Lastik	6.204	3,74%
Demir Çelik	42.360	25,55%	Madeni E ya	5.656	3,41%
Demir Dı ı Metaller	5.455	3,29%	Makine malat	1.282	0,77%
Deri ve Kösele	2.792	1,68%	Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do	64	0,04%
Di erleri	1.404	0,85%	Orman Ürünleri	633	0,38%
Dokuma ve Giyim	25.577	15,43%	Pi mi Kil ve Çim.Ger.	89	0,05%
Elektrikli Makinalar	7.452	4,49%	Seramik	373	0,22%
Elektronik	15.390	9,28%	Ta it Araçları	30.442	18,36%
Gıda ve çiki	14.190	8,56%	Toplam	165.813	100,00%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı 1

1996-2011 döneminde sektörlerin gerçekte tirmi oldukları ithalat rakamlarına ve toplamdaki paylarına bakılacak olursa, D R kapsamında yapılan ithalat listesinde Demir-Çelik sektörünün yaklaşık 43 milyar dolarlık ithalat % 26'lık payla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Yukarıda ifade edildi i üzere bu sektörün DKO ise % 65'dir. Demir-çelik sektörünü %18,36'lık pay 30 milyar dolarlık ithalat ile ta it araçları izlemekte, ta it araçlarının DKO ise % 44 'dür. Sıralamanın üçüncü sırasında ise % 15'lik pay 26 milyar dolarlık ithalat ile dokuma ve giyim sektörü yer almaktadır. Dokuma ve Giyim sektörünün DKO ise % 35'dir.

Tablo 11 : Sektörlerin Gerçekte tirdikleri Net hracatlar Ve Payları

Sektör	Sektörlerin Gerçekte tirdikleri Net hracatlar ve Payları (1996 - 2011)				
	Net hracat (Milyon \$)	Toplamdaki Pay	Sektör	Net hracat (Milyon \$)	Toplamdaki Pay
Bilkisel Üretim	59	0,03%	Ka it	1.338	0,75%
Cam	1.051	0,59%	Kimya	4.938	2,75%
Çimento	193	0,11%	Lastik	8.703	4,85%
Demir Çelik	22.777	12,70%	Madeni E ya	11.478	6,40%
Demir Dı ı Metaller	3.032	1,69%	Makine malat	2.695	1,50%
Deri ve Kösele	2.842	1,58%	Mesl.Bil.Ölç.Opt.Do	65	0,04%
Di erleri	1.188	0,66%	Orman Ürünleri	728	0,41%
Dokuma ve Giyim	47.330	26,39%	Pi mi Kil ve Çim.Ger.	175	0,10%
Elektrikli Makinalar	7.850	4,38%	Seramik	2.818	1,57%
Elektronik	5.568	3,10%	Ta it Araçları	38.778	21,62%
Gıda ve çiki	15.722	8,77%	Toplam	179.327	100,00%

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı 1

Tablo.11 incelendi inde sektörlerin net ihracatları ve toplamdaki payları görülmektedir. Bu tabloya göre 1996-2011 döneminde net ihracatı en yüksek olan birinci sektör 47 milyar dolarlık ihracat rakamı, toplamda % 26'lık payıyla dokuma ve giyim sektörüdür. Hatırlanacağı üzere bu sektörün DKO'su % 35'idi. Bunun anlamı sektörün her 100 dolarlık ihracat için 35 dolar ithalat yaptığı ıydı. Dokuma ve giyim sektörünü 39 milyar dolar net ihracat, toplamda % 22'lik payla ta it araçları izlemektedir. Ta it araçlarının ithal girdiye ba ımlılık oranı ise % 44'dür. Sıralamada

üçüncü sırada %13'lük pay 23 milyar dolarlık net ihracat ile demir-çelik sektörü yer almaktadır. Bu sektörün ithal girdi kullanım oranı ise % 65'dir. Demir-çelik sektörünü dördüncü sırada 16 milyar dolarlık net ihracat toplamda % 9'luk payla gıda ve içki sektörü izlemektedir. Gıda ve içki sektörünün her 100 dolarlık ihracat için yurtdışı'na ödediği toplam tutar ise 47 dolardır.

Tüm veriler göz önüne alınarak, sektörlerin ithal girdiye bağımlılık oranları sıralanacak olursa; yüzde 73'lük DKO ile elektronik sektörü listenin en başında yer almaktadır. Bu oran 2001 ve 2008 krizinde bile dümemiştir. Ancak sektör, D R kapsamında gerçekleştirilen net ihracat noktasında tüm sektörler arasında yüzde 3,23'lük düşük bir paya sahiptir. Bunun anlamı, sektörün ülke için önem arz eden net ihracatçı sektör konumunda olmadığıdır.

İthal girdi kullanımını en yüksek ikinci sektör, net ihracatçı sektör sıralamasında 23 milyar dolar ve % 13'lük toplamdaki payı ile üçüncü sırada yer alan ve dış ticaretimiz içinde önemli bir yere sahip olan demir çelik sektörüdür. Sektör, % 65'lik DKO'ya sahip olmasından dolayı ihracatı yüksek olan bir sektör olarak gözükmekle beraber ülkeye yarattığı katma değer açısından değerlendirildiğinde yüksek oranda ithal girdiye bağımlı bir sektör pozisyonundadır.

İthal girdi kullanımını en yüksek sektör sıralamasını yüzde 64'lik DKO ile üçüncü sırada demir dışı metaller izlemektedir. Ancak, sektörün D R çerçevesinde yapılan net ihracatının toplam ihracat içindeki payı ise yalnızca yüzde 1,69'dur. Yani ülke ihracatındaki yeri üst sıralarda değildir.

SONUÇ

Bilindiği üzere ülkeler, doğal kaynakların yeryüzünde dengesiz dağılımı, teknik bilgi ve kalifiyeli gücü yetersizliği, ekonomik gelişme farklılıkları gibi nedenlerle ithalata yönelirler. Hızlı büyüyen diğer ekonomilerde olduğu gibi, ülkemizde de bu hızlı büyüme sonucu dış piyasalardan aramal ve yatırım malları ithal etme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Girdi maliyetlerinin düşürülmesi ve yurt içinde üretilen hammaddelerin alıcı firmalar tarafından istenen kalite veya özelliklere sahip olmaması ya da vaktinde teslimat yapılamaması halinde hammaddeyi düşük maliyetle yurtdışından temin etme imkanı vermesi ve önemli bir kaynak yaratması D R'in sektörler için yaygın olarak kullanılmasının nedenini açıklamaktadır.

D R, uygulamaya koyulduğu 01.01.1996 tarihinden günümüze kadar yukarıda belirtilen amaçlara hizmet eden bir ihracatı teşvik sistemi olmuştur. Ancak rejim ihracatı artırırken, ithalatı da artırdığı dolayısıyla dış ticaret açığının artmasında önemli rol oynadığı hususunda sürekli tenkit edilmiştir.

Çalışılan madan çıkarılacak sonuç, 2002-2011 döneminde D R çerçevesinde yapılan ithalatın, genel ithalatımız içindeki payının % 14,56 olduğunu göstermektedir. Bu oranın yaklaşık yarısı ise AB üyesi ülkelere yapılan ithalat şeklindedir. Buna karşılık D R kapsamında yapılan ihracatın, genel ihracatımız içindeki payı % 48'dir. Yüzdelere bakıldığında rejim kapsamında gerçekleştirilen ithalatın yine rejim kapsamında gerçekleştirilen ihracat ile fazlasıyla karşılandığı görülmektedir. Bu istatistikî verilerden çıkarılabilecek diğer bir sonuç ise bu % 48'lik oranın aynı zamanda ülke içinde yaratılan katma değer göstergesi kabul edilmesi ve rejim kapsamında gerçekleştirilen en fazla ithalatın tamamını yine D R kapsamında gerçekleştirilen en fazla ihracat ile karşıladığı hatta rejim dışında gerçekleştirilen diğer ihracatın da finans ettiğidir.

Öte yandan 2002-2011 döneminde sektörler bazında döviz kullanım oranının yurt içi alımlar düşüldükten sonra yaklaşık % 44 olması ülkenin ithal girdiye yüksek oranda bağımlı olduğunu, her yüz dolarlık ihracat için kırk dört dolarlık ithalat yapıldığını göstermektedir. Son dönemde, ithal girdiye bağımlılığın azaltılması ve yerli girdi kullanımının artırılması yönünde bazı önemli kararlar alınmış ve bu husus 2011/7 Sayılı Dahilde İthalat Rejimi Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ ile yayımlanmıştır. Buna göre, D R kapsamında % 80 olan döviz kullanım oranı otomotiv sektöründe düzenlenen belgeler için azami %65, deri ve deri mamulleri ile çimento, cam, toprak ve seramik ürünleri sektöründe düzenlenen belgeler için azami %60, tekstil ürünleri sektöründe düzenlenen belgeler için azami %65, konfeksiyon ve orman ürünleri sektöründe düzenlenen bel-

geler için azami %70, bunun dışında kalan sektörler için azami %80 olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

D R'e ilişkin Bakanlar Kurulu Kararında ülke içerisindeki üreticilerin ekonomik çıkarlarının olumsuz etkilenmemesi artı bulunmakla birlikte; bu hükmün, ne şekilde uygulanacağı belirtilmemişti. Bu nedenle rejim kapsamında yapılan ithalatın, aynı malları yurt içinde üreten firmaları olumsuz yönde etkileyip etkilemediği konusunda sağlıklı bir değerlendirme yapılamamaktadır. Bu doğrultuda, D B, tüm sektörlerle değil, sadece arzı sıkıntılı olan mallar ve sektörler için verilebilir ayrıca belge verilirken yüksek katma değerli sektörler öncelik tanımlanabilir.

D B kapsamında gerçekleştirilen ithalat, mal bazında istatistiksel olarak incelenebilir, miktar olarak en çok ithal edilen ürünler tespit edilerek iç piyasada bulunabilmesi halinde, bu ürünlerin yurt içinden tedarikinin teşvik edilmesi sağlanabilir. Girdi ihtiyacı olarak belirlenecek hammadde-lerin, yurt içinde var olan tedarikçilerinin yaygınlaştırılması sağlanabileceği gibi üreticisi olmayanlar için atıl durumda olan üretim kapasitelerinin bu yöne kaydırılması konusunda çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmaların, ilgili sivil kurumlarla ya da kamu kurumlarıyla koordineli olarak yürütülmesi, verimli sonuçlar elde edilebilmesini sağlayacaktır.

Rejimin, ihracat üzerinde girdi maliyetlerini düşürerek rekabet gücünü artırdığı herkes tarafından kabul edilen bir durumdur. Ancak, ihracatı artırırken, ithalatı da artırdığı, ihracatta katma değerli yüksek mallar üretilmediği yönünde eleştirileri de beraberinde getirmektedir. Çalışmalar elde edilen sonuçlar doğrultusunda 1996-2011 dönemi arasında D R kapsamında yapılan ithalatın toplam ithalat içinde büyük bir yer edinmediği, buna karşın ithal girdi konusunda dışa bağımlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla rejime yönelik tenkitleri kaldırma adına sistemin aksayan yönlerinin tekrar gözden geçirilmesi, etkin bir denetleme sistemi geliştirilerek, yerli üretime yaptığı olumsuz etkilerin asgariye indirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Altunyıldız, Ziya ve Feridun Başer. Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Dahilceleme Rejimi Uygulamaları, **KV Dergisi**, 1999

Atan, Turhan. **Türkiye Avrupa Topluluğu Gümrük Birliği ve Gümrük Mevzuatı**, 1. Basım, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayınları, İstanbul, 1996, s.161.

Binhan, Özgür. **Tekstil Sektöründe Dahilceleme Rejimi**, TO Yayınları, İstanbul, 2000.

Gümrük Yönetmeliği 347-398. Md.

Kaya, Sezai. **Dahilceleme Rejimi ve Muhasebe Kayıtları**, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2011.

Kemer, Barbaros Osman. **Ihracat Tevrikleri Teori ve Uygulama**, Alfa Yayınları, 1. Basım, Bursa, 2003.

Nural, Ali ve Remzi Akçin. **Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri**, Gümrük Kontrolörleri Derneği Yayın No: 7, İstanbul, 1996.

Resmi Gazete, 2006/12 sayılı D R Tebliği Resmi Gazete Tarihi: 20.12.2006-Resmi Gazete Sayısı: 26382

Resmi Gazete, 27.01.2005 günlü, 25709 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan 2005/8391 sayılı Dahilceleme Rejim Kararı

Resmi Gazete, 4/11/1999 tarihli ve 23866 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 4458 sayılı Gümrük Kanunu.

Resmi Gazete, 10.12.2011 tarih 28138 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2006/12 sayılı D R Tebliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ.

Resmi Gazete, 07.10.2009 tarih 27369 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Gümrük Yönetmeliği

Selen, Ufuk. "Dış Ticaret Yardım Unsuru Olarak D R", **Akdeniz .B.F. Dergisi**, Sayı:10, 2005.